

لزوم تفکیک مفاهیم دانش و علم

چکیده:

در این سخنرانی می‌خواهیم، به توضیح و ارائه تعریف دو مقوله دانش و علم، آن طور که در دنیای علمی - صنعتی متداول است، بپردازیم. در ادامه مایلیم با بهره‌گیری از دست‌آوردهای علم زیست‌شناسی، به ویژه علم تکامل، تعریفی پایه‌ای و بنیادی، از مقوله دانش و در ادامه مقوله علم ارائه دهیم. تعریف پایه‌ای این دو مقوله لزوم تفکیک آن‌ها از یکدیگر را به امری کاملاً بدیهی و طبیعی بدل می‌کند. در این راستاست که می‌توان رابطه‌ی میان تجربه‌کرده‌های مثبت شده و ناشناخته‌شده‌های هنوز ثبت نشده در مغز انسان و نتایج حاصل از چنین کنش و واکنش‌هایی را دانش و شیوه‌دستیابی بدان راه و رسم دانش نامید. این بیان به معنای آن است که کسب دانش، برعکس کسب علم، نیازی به حضور آشکار (explicit) علم منطقی، از نوع منطق ریاضی، ندارد. در مقابل اما از مطالب علمی می‌خواهیم که بیان‌ها در آن تابع منطق، به خصوص منطق ریاضی، باشند. یعنی، ما دانش را به عنوان مفهومی عام برای دانسته‌ها و علم را به عنوان مفهومی خاص از دانش به کار می‌گیریم. از مفهوم خاص دانش، یعنی علم، می‌طلبیم که موضوعات در آن نه تنها بر اساس داده‌های تجربی و قوانین اندیشیدن علمی، از جمله منطق ریاضی، بنا شده باشند، بلکه مضاف بر آن احکامش قابل بازتولید بوده و توان پیش‌بینی داشته باشند و روش‌های آن امکان کشف روابط تازه را بدهد. یعنی، مقوله علم دارای ویژگی‌ها و محدودیت‌هایی است که مقوله دانش می‌تواند فارغ از آن‌ها باشد. به سخن دیگر، دایره اعتبار مقوله علم بسی محدودتر از مقوله دانش است.

در واقع سعی من در این سخنرانی ارائه پاسخ علمی به ۴ پرسش زیر می‌باشد:

۱. دانش چیست؟

۲. علم چیست؟

۳. چرا تفکیک مفاهیم دانش و علم ضرورت دارد؟

۴. مبنای تفکیک دو مقوله دانش و علم چیست؟

حسن بلوری